

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΟΥΣ ΧΑΡΤΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΤΙΝΑ

*υπό Αθαν. Ε. Καραθανάση**

Καθώς τρέχουν οι εξελίξεις στο λεγόμενο Σκοπιανό Ζήτημα θυμήθηκα τούτες τις δύσκολες μέρες τη σημασία των παλαιών χαρτών του 16^{ου} και 17^{ου} αι., στους οποίους απεικονίζονταν οι διάφορες χώρες ή περιοχές της Ευρώπης. Μας ενδιαφέρει στο παρόν σημείωμα η γεωγραφική απεικόνιση της Μακεδονίας. Οι γεωγραφικοί χάρτες, προσθέτω, παλαιότεροι και νεώτεροι, είχαν τον ρόλο τους στις διεθνείς συσκέψεις και συχνά προσκομίζονταν από τις διπλωματικές αντιπροσωπείες κατά τις διαπραγματεύσεις. Για παράδειγμα, στο περιώνυμο Συνέδριο του Βερολίνου τον Ιούλιο του 1878, η ελληνική αντιπροσωπεία προσεκόμισε σειρά χαρτών για να ανατρέψει το σχέδιο του Πανσλαβισμού για τη δημιουργία της Μεγάλης Βουλγαρίας, που, σύμφωνα με το σχέδιο αυτό, έφθανε ως τα Τέμπη! Και ο Ελευθέριος Βενιζέλος συχνά στις διαπραγματεύσεις του προσεκόμιζε σειρά χαρτών για την τεκμηρίωση των εθνικών μας δικαίων. Δεν γνωρίζω αν στις συζητήσεις των Ελλήνων διπλωματών με τους ομολόγους τους της γείτονος, οι δικοί μας αξιοποιούν τους παλαιότερους και νεώτερους χάρτες ή αν οι ούτως καλούμενοι «διαμεσολαβητές» στη διαφορά μας με την γείτονα τους συμβουλευθήκαν. Ποτέ μάλλον, εξ όσων φαίνεται από τις τοποθετήσεις τους από το 1992 ως σήμερα με τους Σάυρους Βανς, λόρδο Όουεν, Χόλμπρουγκ, άπαντες αποτυχόντες, με αποθέωση της αποτυχίας τον ανεπαρκή Μάθιου Νίμιτς. Ο υπογράφων το παρόν έχει συμβουλευθεί κατά το παρελθόν, και πριν μάλιστα προκύψει το επίμαχο ζήτημα των καιρών μας, σειρά χαρτών προκειμένου να οριοθετήσει την έκταση της Μακεδονίας. Σε όλους ανεξαιρέτως τους χάρτες αυτούς, και εννοώ τους χάρτες του 16^{ου} – 18^{ου} αι., που τιτλοφορούνται *Graecia Antiqua*, *Graecia Nova* ή *Graecia Moderna*, δηλ. Αρχαία Ελλάδα και Νέα Ελλάδα, η Μακεδονία, κατά τη σύλληψη και δημιουργία των χαρτογράφων, έφθανε ως το όρος Σκάρδος, που βρίσκεται νότια των Σκοπίων, που σημαίνει ασφαλώς ότι εκεί σταματά η ιστορική Μακεδονία και επομένως τα Σκόπια βρίσκονται σαφέστατα εκτός των ορίων της. Στους ίδιους χάρτες, ή στους περισσότερους από αυτούς, η παρουσία του Ελληνισμού εκτείνεται μάλιστα και πέρα από τα όρια της Μακεδονίας. Κατά τους ίδιους χάρτες η Μακεδονία, στην ευρύτερη μάλιστα γεωγραφική της έννοια, εκτεινόταν ως τη Θράκη και εννοώ την Ανατολική, που ιστορικές συγκυρίες των τελευταίων δεκαετιών του 19^{ου} αι. και της Καταστροφής του 1922, την απέκοψαν από τη Δυτική Θράκη.

Έτσι η Μακεδονία απεικονίζεται σε πολλούς απ' αυτούς τους χάρτες να έχει ανατολικό όριο τον Νέστο και νότιο τα Τέμπη, σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις να περιλαμβάνει και το δυτικό τμήμα της Αλβανίας. Σε άλλους χάρτες η Ελλάδα, σε αυτές τις περιπτώσεις, απεικονίζεται ως εκτεινόμενη σε τμήματα της Σερβίας και Βουλγαρίας, αλλά και στον Πόντο, τη Βιθυνία, τη Μ. Ασία, το Αιγαίο, την Κρήτη, το Ιόνιο κ.λπ. Ο αναγνώστης του παρόντος ας αναζητήσει, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, τη Μεγάλη Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή (1797), όπου θα διαπιστώσει την ταυτοσημία του με τους χάρτες των προηγούμενων αιώνων. Εννοείται ότι σε

* Ομότ. Καθηγητής Α.Π.Θ., Πρόεδρος Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών.

όλους τους χάρτες η Μακεδονία συνορεύει, πάντα ως τμήμα της Ελλάδας, με την Ήπειρο, τη Θεσσαλία, τη Θράκη. Σε μερικούς, μάλιστα, τιτλοφορείται η Μακεδονία ως *Graecia pars septentrionalis*, δηλ. Βόρειος Ελλάς. Και είναι χαρακτηριστικό ότι οι χάρτες αυτοί συνοδεύονται πολλές φορές με κορυφαία μορφή, δεξιά ή αριστερά, τον Μ. Αλέξανδρο. Όσο για την περιοχή των Σκοπίων, οι χαρτογράφοι την ονομάζουν Δαρδανία και φυσικά βρίσκεται έξω από τα όρια της ζώνης της Βόρειας Μακεδονίας, πάνω δηλ. από το όρος Σκάρδος. Άλλωστε, ο σπουδαίος γεωγράφος Στράβων (64 π.Χ. – 24 μ.Χ.) από την Αμάσεια του Πόντου, στα *Γεωγραφικά* του γράφει ότι τα απώτατα όρια της Μακεδονίας ορίζονται από την οροσειρά του Σκάρδου στη βόρεια δηλ. πλευρά της. Γράφει *εκ βορρά δε τη νοσημένη ευθεία γραμμή τη διά Βερτίκου όρους και Σκάρδου και Ορβήλου και Αίμου*. Σημειωτέον ότι ο Στράβων είχε περιηγηθεί όλον τον ελληνικό χώρο και είχε πλήρη εικόνα, γι' αυτό και θεωρείται εκ των διασημότερων γεωγράφων της ύστερης αρχαιότητας.

Στις αρχές του 20^{ου} αι. ο γνωστός και σοβαρός ανθρωπογεωγράφος J. Cνιζιέ, Σέρβος την καταγωγή, σημείωσε ότι η περιοχή των Σκοπίων ανήκει στην παλαιά Σερβία και δεν έχει καμιά σχέση με τη Μακεδονία. Και γράφω τούτο, ότι σύμφωνα με τη μαρτυρία των χαρτών, η ελληνική πλευρά οφείλει να λέγει ότι η ιστορική οριογραμμή της Μακεδονίας φθάνει προς βορράν σε βάθος αρκετών χιλιομέτρων από τα σημερινά ελληνοσκοπιανά σύνορα, που εγγίζει την πόλη των Σκοπίων. Από εκεί και πάνω αρχίζει η Δαρδανία, με την οποία ουδεμία σχέση έχουν οι αρχαίοι Μακεδόνες, με τους οποίους μάλιστα βρίσκονταν σε συνεχείς πολέμους. Και ήταν μία φυλή, κατά τους αρχαίους συγγραφείς, «ακάθαρτη και απολίτιστη».

Ένα μεγάλο σώμα των χαρτών αυτών φυλάσσεται στο Κέντρο Ιστορίας του Δήμου Θεσσαλονίκης, ενώ δύο διακεκριμένοι συμπολίτες οι κ.κ.Σάββας Δεμερτζής και Γιάννης Ευτυχιάδης διαθέτουν ένα σοβαρό, επίσης, αριθμό χαρτών, που δημοσίευσαν το 1992, στις εκδόσεις του Δήμου Θεσσαλονίκης. Ο αναγνώστης του παρόντος μπορεί, επίσης, να συμβουλευθεί τη μελέτη του καθηγ. Μ.Σ.Κορδώση, Η σημασία των γεωγραφικών ονομάτων στο πρόβλημα με τα Σκόπια, δημοσιευμένη στο ψηφιοποιημένο περιοδ. *Ιστοριογεωγραφικά*, Ιωάννινα 1994, σελ. 1-30.

Επισημείωση: Ήμουν στο συλλαλητήριο και με πολλή ικανοποίηση σημειώνω τη συμμετοχή νέων, που ήταν η ψυχή του, η ψυχή της Μακεδονίας. Αυτοί θα σηκώσουν πάλι την Πατρίδα όρθια. Εύγε στον Παναγιώτατο κ.κ. Άνθιμο και τους συν αυτό Μακεδόνες Ιεράρχες.